

Samozaznava legitimnosti policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji: perspektive postopkovne pravičnosti nadrejenih, odnosov s sodelavci in zaznane legitimnosti policije v javnosti¹

Gorazd Meško,² Justice Tankebe,³ Barbara Čuvan,⁴ Jerneja Šifrer⁵

V prispevku predstavljamo študijo o samozaznani legitimnosti (angl. *self-legitimacy*) policistov in pravosodnih policistov (paznikov), ki smo jo izvedli v letih 2013 in 2014 v Sloveniji na vzorcu 529 policistov in 101 pravosodnih policistov. Preučevali smo dejavnike (demografski dejavniki, postopkovna pravičnost nadrejenih, odnos med sodelavci in prepričanje o legitimnosti policije pri javnosti), ki vplivajo na samozaznano legitimnost obeh poklicnih skupin. Ugotovili smo, da s samozaznano legitimnostjo korelirajo odnosi s sodelavci, postopkovna pravičnost nadrejenih in zaznave javnosti (občani, obsojenci na prestajanju zaporne kazni). Poleg tega je samozaznana legitimnost močnejša pri starejših respondentih z več let službe in višjo stopnjo izobrazbe. V drugem delu analize smo preučevali vpliv samozaznane legitimnosti in drugih dejavnikov na proorganizacijsko vedenje v policiji in zaporih. Ugotovili smo, da samozaznana legitimnost vpliva na proorganizacijsko vedenje v obeh institucijah. V policiji je proorganizacijsko vedenje odvisno od odnosov s sodelavci in postopkovne pravičnosti nadrejenih, medtem ko vpliva na proorganizacijsko vedenje pri pravosodnih policistih prepričanje o samozaznani legitimnosti pri obsojencih. Na proorganizacijsko vedenje policistov ne vpliva njihovo prepričanje o tem, ali jih javnost sprejema kot legitimne. Pri pravosodnih policistih pa postopkovna pravičnost nadrejenih negativno vpliva na to dimenzijo.

Gljučne besede: samozaznana legitimnost, postopkovna pravičnost, proorganizacijsko vedenje, policisti, pravosodni policisti, Slovenija

UDK: 343.2.01(497.4)

1 Uvod

V mnogih pogledih so zdaj časi najbolj intenzivnega kriminološkega empiričnega preučevanja legitimnosti družbenih nadzorovalcev. V kriminologiji – v nasprotju s sociologijo in politologijo – je bila legitimnost dolgo stranska tema.

Zanemarjanje preučevanja legitimnosti v preteklosti je bilo pogojeno s splošno težnjo kriminologov izogibati se normativnim vprašanjem (Bottoms, 2002). Današnji položaj je precej drugačen. V sedanjem času je legitimnost uveljavljena tema kriminoloških študij, o čemer priča porast empiričnih raziskav o dejavniki in učinkih legitimnosti. Ključno delo, ki je vplivalo na razvoj empiričnega raziskovanja legitimnosti, je nedvomno delo z naslovom *Zakaj ljudje spoštujejo zakone* (orig. *Why People Obey the Law*) (Tyler, 1990). Tylerjeve razlage pravičnosti v (policijskih in kazenskih) postopkih so preučevali v različnih kontekstih, predvsem interakcijo med predstavniki izvršne oblasti in kazenskega pravosodja in ljudmi. Rezultati teh raziskav kažejo, da višja stopnja legitimnosti policije pri različnih javnostih pogojuje tudi bolj voljno upoštevanje zakonov (Papachristos, Meares in Fagan, 2012; Piquero, Fagan, Mulvey, Steinberg in Odgers, 2005; Sunshine in Tyler, 2003) in večjo pripravljenost za sodelovanje s policijo in pravosodnimi organi (Jackson, Bradford, Stanko in Hohl, 2012; Murphy in Cherney, 2012; Reisig, Tankebe in Meško, 2012; Tankebe, 2013).

Kljub pomembnemu napredku razumevanja legitimnosti pa ostajajo nekatera področja legitimnosti neraziskana. Eno

¹ Prispevek je nastal v okviru temeljnega raziskovalnega projekta z naslovom Legitimitet policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij (št. J5-5548, 2013–2016), ki ga financira ARRS.

² Dr. Gorazd Meško je redni profesor za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

³ Dr. Justice Tankebe je predavatelj za kriminologijo na Inštitutu za kriminologijo Univerze v Cambridgeu, Velika Britanija. E-pošta: jt340@cam.ac.uk

⁴ Barbara Čuvan, mag. je zaposlena na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: barbara.cuvan@fvv.uni-mb.si

⁵ Mag. Jerneja Šifrer je asistentka za statistiko in raziskovalno metodologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: jerneja.sifrer@fvv.uni-mb.si

izmed njih je raziskovanje stališč policistov do lastne legitimnosti. Do pred kratkim je v kriminologiji prevladovalo raziskovanje javnega mnenja o policiji in kazenskem pravosodju, ki je obravnavalo legitimnost (predvsem) policijskega dela predvsem z vidika stališč javnosti. Bottoms in Tankebe (2012) poudarjata, da je prav tako treba preučevati prepričanje in zaupanje policistov v svoje sposobnosti, postopke in organizacijo, saj lahko takšno prepričanje močno vpliva na njihovo opravljanje dela in vzpostavljanje legitimnosti v odnosu do javnosti. Avtorja poudarjata dvojnost legitimnosti, in sicer *legitimnost nosilca pooblastil* in *samoaznana legitimnost*. Samoaznana legitimnost se nanaša na prepričanje izvajalca moči (pooblastil) in moralno sprejemljivost in upravičenost. Z drugimi besedami, to je samopriznavanje upravičenosti do moči. Za razliko od legitimnosti organizacije, ki se osredotoča na stališča nosilcev pooblastil do organizacije, se samoaznana legitimnost ukvarja s stališči nosilcev (izvajalcev) pooblastil do njihove lastne individualne legitimnosti. Empirično je še treba raziskati, če sploh obstaja kakšna povezava med samozaznano legitimnostjo in organizacijsko legitimnostjo. Članek predstavlja analizo samozaznane legitimnosti in vključuje nekatere dejavnike, ki bi lahko vplivali na samozaznano legitimnost policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji.

2 Razumevanje samozaznane legitimnosti policistov in pravosodnih policistov

Obstajajo različne opredelitve legitimnosti. Tyler (2011: 256) meni, da je sprejetost policije med ljudmi prvi pogoj za to, da se kršitelji zakonov prostovoljno podreajo policistom pri izvajanju policijskih postopkov. Poleg tega so bile razprave o legitimnosti policije do nedavnega osredotočene izključno na stališča *javnosti* o uporabi policijskih pooblastil zoper kršitelje zakonov. To konkretnije pomeni zaznavo upravičenosti uporabe pooblastil pri tistih, zoper katere so ta pooblastila uporabljena (ali bi lahko bila uporabljena) (Bottoms in Tankebe, 2012, 2013). Bottoms in Tankebe (2012) poleg tega poudarjata pomembnost *legitimnosti nosilca pooblastil*. Ta vidik legitimnosti se nanaša na zaupanje ali samozavest, da osebe na položajih moči (na primer policisti) verjamejo v pravilnost uporabe svojih pooblastil.

Ideja o dvojnem pojmovanju legitimnosti v družboslovnem raziskovanju ni nič novega. V *Enciklopediji za družbene vede* je Sternberger (1968: 244) opredelil legitimnost kot: *temelj zavedanja vlade o svoji moči, da ima pravico vladati, in priznavanje te pravice pri tistih, ki jim vladajo*. To pojmovanje legitimnosti je mogoče zaznati že v starejših delih (Kronman, 1983), kjer ugotavljajo, da imajo nosilci moči potrebo po vzpostavljanju legitimnosti svoje moči in položajev, ne samo za zagotavljanje sodelovanja subjektov izvajanja pooblastil,

ampak tudi za njihovo uporabo v družbeni praksi. Kot je dejal Weber (v Kronman, 1983), ima nosilec moči potrebo po tem, da se prepriča, da je njegov položaj zaslužen in zato upravičen. Samoaznana legitimnost se pojmuje kot nujni prvi pogoj za uveljavljanje legitimnosti med ljudmi. Če predvideva in razume kritiko tistih, ki imajo manj sreče, mora srečen človek biti že sam kritik (Kronman, 1983: 41).

Weber (v Kronman, 1983) ni v celoti razvil analize samozaznane legitimnosti v nasprotju z dimenzijo zaznavanja legitimnosti oblasti pri javnosti. Kljub temu pa Bottoms in Tankebe (2012) trdita, da bi bilo zaradi osrednje vloge, ki jo je Weber dodelil formalni zakonitosti v svoji razpravi o zaznavah legitimnosti pri javnosti, morda smiselno domnevati, da bi lahko na podlagi tega nosilci pooblastil želeli sebi upravičiti pravilnost svoje moči. Z drugimi besedami, policisti bodo verjeli v svojo legitimnost, samo če imajo zagotovilo, da so formalno pravno pravilni položaji, ki jih zasedajo, pooblastila, ki jih izvajajo, in način, na katerega vsak dan izvajajo takšna pooblastila. Vseeno pa zakonitost ne zadostuje za vzpostavitev legitimnosti; poleg zakonitosti morajo biti tisti, ki so na oblasti, prepričani, da je njihova zahteva po legitimnosti upravičena v smislu skupnih družbenih vrednot in prepričan (Bottoms in Tankebe, 2012).

Analiza legitimnosti nosilca družbene moči se v politološki literaturi večinoma osredotoča skorajda izključno na vladajočo elito, s čimer morebiti spregleda pomembno vlogo, ki jo igrajo v družbenem redu nižji nosilci pooblastil (denimo policisti). Ti so v neposrednem stiku z občani in pogosto dnevno izvajajo precejšnjo stopnjo oblasti. Takšni nosilci pooblastil seveda igrajo bistvene vloge v vseh organih kazenskega pregona. Kljub temu so policisti podrejeni vladajočim elitam, ali bolj natančno, so nadvladane stranke znotraj polja moči (Frow, 2000: 313) (patruljni), nižji nosilci pooblastil. So *poosebitev države* in najbolj neposredni predstavniki države za državljane glede na njihovo vidno, uniformirano, 24-urno prisotnost na ulicah (in v drugih okoljih), glede na njihovo bistveno vključenost v družbeno ukrepanje in kazenski pregon in njihovo neposredno delo z družbenimi nadzorovanci (Punch, 2000: 322). Podobno pa lahko narava in izid vsakodnevnih interakcij policistov z javnostjo vodita do rezultatov, ki zahtevajo ponovno oceno zunanje legitimnosti ter preoblikovanje policijskih praks in postopkov. Glede na povedano se zdi, da je oblikovanje samozavesti policistov v okviru njihove lastne pravice do izvajanja pooblastil vprašanje, ki ga je treba resno obravnavati. Tankebe (2014) predpostavlja, da nižje, kot je posameznik v hierarhiji organizacijske strukture, več energije, časa in intenzivnosti glede potrditve legitimnosti potrebuje za potrditev zahtev po oblasti. Značilno je tudi to, da policisti praviloma prihajajo iz delavskega razreda in nižjega srednjega družbenega razreda. Pri svojem delu največkrat

ukrepajo zoper predstavnike teh družbenih skupin, kar pri nekaterih povzroča moralni konflikt.

Kot je bilo prej navedeno, raziskovalci policijske dejavnosti do zdaj v empiričnih analizah legitimnosti še niso posvetili zadostne pozornosti zasnovi samozaznane legitimnosti policistov. Kljub temu je treba opozoriti na to, da je glavni namen te dimenzije legitimnosti nakazan že v Muirjevi (1977) poglobljeni razpravi o dobrem policijskem delu kot tudi v empiričnem preučevanju odklonosti v policiji. Osrednji element Muirjevega (1977) argumenta je, da so policisti moralna bitja in da imajo pri opravljanju svojega dela pogosto konflikte glede zakonitosti in legitimnosti svojih odločitev. To pomeni, da morajo graditi moralne argumente o pravilnosti svojih ukrepov, kar je bistvo ideje o samozaznani legitimnosti. Muir (1977) je znan po tipologiji štirih vrst policistov, in sicer jih deli na *profesionalce* (angl. *professionals*), *izvrševalce zakonov* (angl. *law enforcers*), *vzajemno delujoče* (angl. *reciprocators*) in *izogibalce* (angl. *avoiders*), pri čemer ima vsak različne usmeritve dela, a vsi iščejo način za upravičevanje predvsem svojih dejanj in načinov opravljanja policijskega dela. Policisti z večjim občutkom samozaznane legitimnosti se približujejo Muirjevim (1977: 144–145) profesionalcem. Liebling, Price in Shefer (2011) poudarjajo, da so pri izvrševanju kazenskih sankcij osrednjega pomena odnosi med obsojenci in zaporskim osebjem, predvsem pazniki oz. pravosodnimi policisti. Avtorji (Liebling et al., 2011: 101) ugotavljajo, da obsojenci pričakujejo od paznikov preudarnost, poštenost, pravičnost in red. Tip, ki se ujema z Muirjevim (1977) profesionalcem, je paznik oz. pravosodni policist, ki ga imenujejo 'resnični (pravi) skrbnik' (angl. *true carer*).

3 Dejavniki krepitve samozaznane legitimnosti

S praktičnega in teoretičnega vidika je izjemno pomembno razumevanje pogojev in dinamike, v katerih se porajajo in ohranjajo zaupanje in legitimnost policije ter drugih družbenih nadzorovalcev. Empirično ni veliko znanega o teh pogojih. Delni razlog za to je, da ta dimenzija legitimnosti še ni podrobneje raziskana. Vseeno pa je mogoče domnevati številne dejavnike, ki se lahko nanašajo na samozaznano legitimnost policistov. Barbalet (2001: 87) je trdil, da izhajajo občutki zaupanja iz sprejemanja in priznavanja v družbenih odnosih. Policisti so vključeni v vsaj tri bistvene družbene odnose: odnose z *nadrejenimi*, *sodelavci* in *občani* (Tankebe, v tisku). Tako lahko občutek sprejemanja v vsakem od teh odnosov oblikuje raven zaupanja, ki ga imajo policisti v svojo legitimnost.

Eden od dejavnikov, ki pomembno vpliva na razvoj samozaznane legitimnosti pri nosilcu (policijskih) pooblastil, je odnos, ki ga ima ta nosilec s svojim nadrejenim. Že raziska-

ve o vzrokih nezaželenega vedenja med slovenskimi policisti (več o tem v Lobnikar, 2013) kažejo, da je mogoče iskati temeljni vir za nezaželeno vedenje v vedenjih socialnega spodkopavanja pri nadrejenih. Odnosi z nadrejenimi postavljajo v ospredje vprašanja postopkovne pravičnosti, ki je eden izmed temeljnih dejavnikov, ki vpliva na legitimnost. Postopkovna pravičnost je zdaj uveljavljeno področje kriminoloških raziskav. Nanaša se na zaznano pravičnost postopkov, v katerih mora policija ukrepati. Dokazano je, da vsebuje postopkovna pravičnost dva ločena elementa, in sicer *kakovost sprejemanja odločitev* (npr. ali je imel državljani pošteno priložnost, da izrazi svoje stališče?) in *kakovost obravnave* (npr. koliko je bil posameznik obravnavan kot oseba s človeškim dostojanstvom in spoštovanjem?) (Tyler, 1990).

Vse več je empiričnih študij, ki kažejo, da je postopkovna pravičnost prevladujoč dejavnik dojemanja policijske legitimnosti pri državljanih. Raziskava Tylerja, Callahana in Frosta (2007: 476), izvedena na nosilcih pooblastil, je pokazala, da so na predstave o legitimnosti pri policistih in vojakih močno vplivala stališča o postopkovni pravičnosti njihovih nadrejenih. Tyler in njegovi sodelavci so se bolj ukvarjali z ocenami organizacijske legitimnosti kot z zaupanjem posameznih policistov v svojo legitimnost. Kljub temu je smiselno domnevati, da ima lahko postopkovna pravičnost pomembno vlogo pri spodbujanju samozaznane legitimnosti pri policistih. Postopkovna pravičnost eksplicitno ali implicitno kaže na status posameznika v skupini, saj podrejenim v razmerju moči nakazuje položaj, v katerem so obravnavani kot polnopravni člani družbene skupine, ki ji pripadajo. V svoji raziskavi na policistih je Tankebe (v tisku) ugotovil, da je postopkovna pravičnost policijskih vodij glavno gibalno samozaznane legitimnosti policistov. Vendar pa so Bradford, Quinton, Myhill in Porter (2014) poročali, da je bila postopkovna pravičnost pri nadrejenih povezana z zmanjšanjem samozaznane legitimnosti, ne pa z njenim povečanjem. To pomeni, da so bili nadrejeni podrejenim policistom slab zgled, ker so napredovali v policijski hierarhiji zaradi avtoritarnosti, ne pa zaradi kakovosti dela in dobrih odnosov s sodelavci. Poleg tega je težava tudi napredovanje zelo strokovnih policistov v policijske šefe, ki so zaradi popolnoma drugačne narave dela iz dobrih preiskovalcev postali nekompetentni vodje. Tu se odpira vprašanje o selekciji vodstvenega kadra in usposabljanjih za vodenje v policiji.

Kot je navedeno zgoraj, predstavljajo drugo skupino v triadnem razmerju policistov njihovi sodelavci znotraj iste ravni ali enote. Coleman (1988: 101) trdi, da lahko skupina, v kateri obstajata velika zanesljivost in trdno zaupanje, doseže veliko več kot primerljiva skupina, kjer tega ni. Zadnje potrjujejo tudi raziskave o pomenu socialne podpore sodelavcev na prosocialno vedenje policistov (Lobnikar, 2013). Sodelavci so skupina, ki je označena z 'relacijskim (oz. odnosnim) družbe-

nim kapitalom' (Coleman, 1988: 101). Splošen pojem družbenega kapitala ni novost v kriminologiji, saj obstajajo študije, ki dokazujejo, da vloga družbenega kapitala zmanjšuje kriminaliteto in varuje pred neredom (McCarthy, Hagan in Martin, 2002). Literatura o policijski subkulturi kaže, da je prisotnost relacijskega (odnosnega) družbenega kapitala med policisti pomemben vir za boljše opravljanje policijskega dela, če zmanjšuje učinke neprimerne vedenja med policisti (Hagan in McCarthy, 1997).

Kakovost medosebnih odnosov med policisti ima poleg zmanjševanja neprimerne vedenja tudi druge funkcije. Dobri delovni odnosi med sodelavci pomagajo predvidevati raven samozaznane legitimnosti policistov. To je skladno s pričakovanji Barbaletovih (2001) argumentov o družbenih temeljih samozaupanja. V etnografskem delu v Združenih državah je Muir (1977) ugotovil, da so navezanost policista na sodelavce in njegova stališča do odnosov s sodelavci ključnega pomena za razumevanje stališča policista do moralne pravilnosti izvrševanja policijskih pooblastil.

Odnosi policistov z državljani so zadnji od treh dejavnikov, ki vplivajo na razvoj samozaznane legitimnosti pri policistih. Policisti, ki opravljajo vsakodnevno patroliranje, so nižji ustvarjalci v hierarhiji svoje organizacije, a vendar najbolj vidni predstavniki oblasti. Kljub svojemu položaju v organizaciji imajo nad državljani ogromno moči, vključno s pooblastilom odvzema prostosti. Policisti sodelujejo tudi v dialogih, ko sta zakonitost in legitimnost njihovih odločitev na preizkušnji. To je takrat, ko občani na različne načine izpodbijajo zakonitost in legitimnost njihovih postopkov (Bottoms in Tankebe, 2013). Za Tylerja (2011) so vsakodnevna srečanja policistov z državljani okoliščine, v katerih ljudje v neposredni izkušnji spoznavajo legitimnost policistov in kakovost policijskih storitev. Je pa tudi obratno, policisti v stikih z ljudmi pridobivajo različne izkušnje in povratne informacije samozaznane legitimnosti. Ni še znano, ali sploh in koliko odzivi državljanov vplivajo na samozaznano legitimnost policistov. Na podlagi ekstrapolacije Barkerjeve (2001) analize o legitimnosti nosilcev pooblastil je Tankebe (v tisku) domneval, da odziv državljanov najmanj vpliva na zaupanje policije v njihovo samozaznano legitimnost. Ta vpliv je posreden, saj je odvisen od kakovosti odnosov z nadrejenimi in tega, kako zaznavajo svoje nadrejene oz. kakšne povratne informacije o svojem delu dobijo od svojih nadrejenih. Bradford et al. (2014) so poročali, da je dojemanje javne podpore okrepilo občutke policistov o njihovi samozaznani legitimnosti, zato pričakujemo, da bodo ti dejavniki tudi napovedali samozaznano legitimnost policistov.

Pri paznikih v zaporu oz. pravosodnih policistih je položaj nekoliko drugačen, saj zaradi zaprtosti delovnega okolja javnost zamenjujejo obsojenci na prestajanju zaporne ka-

zni. Interakcije med pravosodnimi policisti in obsojenci so drugačne, kot jih ima policija s svojimi strankami. Reisig in Meško (2009) sta ugotovila, da odnos paznikov do obsojencev močno vpliva na njihovo pojmovanje legitimnosti izvrševanja pooblastil paznikov, pri čemer so najbolj cenili profesionalne paznike oz. pravosodne policiste. O vplivu dejavnikov na njihovo samozaznano legitimnost pa še ni empirične študije, zato smo v ta prispevek vključili tudi preučevanje samozaznane legitimnosti pri pravosodnih policistih v Sloveniji.

Namen prispevka je ugotoviti, kateri dejavniki se povezujejo oz. napovedujejo samozaznano legitimnost policistov in pravosodnih policistov (paznikov v zaporih) in povežemo med policijsko samozaznano legitimnostjo in policijskim *proorganizacijskim vedenjem* (kot sta na primer predanost in zavzetost). Proorganizacijsko vedenje opisuje predvsem diskrecijsko vedenje, ki pogosto ni formalno nagrajeno, vendar pripomore k večji učinkovitosti organizacije (Organ, 1988). Nasprotje tega je osebna izbira opustitve, ki se navadno ne kaznuje (Kohan in Mazmanian, 2003). Ta vrsta vedenja je v nasprotju z *zahtevanim vedenjem*, ki se nanaša na vedenje, ki ga narekujejo pravila ali norme v skupini. Raziskave so pokazale, da na proorganizacijsko vedenje zaposlenih vpliva tudi pošteno in pravično ravnanje predstojnikov (Lobnikar, 2013; Moorman, Niehoff in Organ, 1993; Tyler in Blader, 2000). Kohan in Mazmanian (2003) sta ugotovila povezavo med zaznavo organizacijskih postopkov in proorganizacijskim vedenjem. Pred kratkim so Bradford in njegovi kolegi poročali (Bradford et al., 2014), da med policisti v policijskih enotah v Angliji postopkovno pravično ravnanje predstojnikov napoveduje proorganizacijsko vedenje in pripravljenost, da predano opravijo več dela in nudijo več pomoči kolegom, kot se navadno pričakuje od njih (angl. *extra-role activity*).

Želimo preučiti tudi vlogo samozaznane legitimnosti pri krepitvi proorganizacijskega vedenja policistov. Bottoms in Tankebe (2013) trdita, da bi morale človeške skupine vedno najti načine, da omogočajo zdrav razvoj posameznikov za spodbujanje socialnega sodelovanja in odvrtačo 'škodljivo sebičnost'. Temeljno načelo policijskih organizacij je, da služijo za skupno dobro družbe s preprečevanjem socialnega nereda. Kot trdita Loader in Walker (2001), je policijsko delo 'javno dobro', v smislu, da je neizpodbitno povezano s kakovostjo povezovanja z drugimi. Tako lahko pričakujemo, da bodo policisti, ki verjamejo v legitimnost lastne moči, več (od minimalno zahtevanega) prispevali k učinkovitemu zagotavljanju družbenega reda. Zato se hipoteza glasi, da je pri policistih, ki so bolj prepričani v svojo legitimnost, večja verjetnost proorganizacijskega vedenja.

V literaturi ni podatkov o študijah, ki bi preučevale različne vidike samozaznane legitimnosti pri pravosodnih polici-

stih (paznikih v zaporu), zato je namen tega prispevka preučiti te dejavnike pri policistih in tudi pri pravosodnih policistih.

4 Metode raziskovanja

4.1 Vprašalnik

Vprašalnik (Tankebe in Meško, v tisku) smo prevedli iz angleškega v slovenski jezik in ga pilotsko preverili na vzorcu 30 policistov, ki študirajo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Vprašalnik za pravosodne policiste smo priredili po vprašalniku za policiste, pri čemer smo upoštevali specifične značilnosti zaporskega okolja. Poleg demografskih podatkov je vprašalnik vseboval trditve, ki so jih respondenti ocenjevali z lestvicami Likertovega tipa. V nadaljevanju predstavljamo spremenljivke, ki smo jih vključili po opravljeni faktorjski analizi (metoda glavnih komponent) v regresijsko analizo.

4.1.1 Spremenljivke (faktorji) – policisti

Samozaznana legitimnost. Občutek lastne legitimnosti smo pri policistih merili s štirimi trditvami: 1) Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena. 2) Mislim, da kot policist predstavljam vrednote javnosti v lokalni skupnosti, kjer delam. 3) Prepričan sem, da lahko podam dobre razloge, zakaj so moja pooblastila moralno ustrezna. 4) Prepričan sem, da imam dovolj avtoritete za opravljanje policijskega dela. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor 'samozaznana legitimnost' ($\alpha = 0,66$; povprečna vrednost [M] = 3,71; standardni odklon [SD] = 0,65).

Odnosi s sodelavci. Odnose med policijskimi kolegi smo merili s štirimi trditvami: 1) Sodelavci me podpirajo. 2) Sodelavci mi zaupajo. 3) Pri delu s sodelavci na policijski postaji dobro sodelujem. 4) Sodelavci se do mene obnašajo spoštljivo. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor 'odnosi s sodelavci' ($\alpha = 0,88$; $M = 4,00$; $SD = 0,68$).

Postopkovna pravičnost nadrejenih. Postopkovno pravičnost nadrejenih smo merili s sedmimi trditvami: 1) Nadrejeni mi navadno obrazloži svoje odločitve glede mojega dela. 2) Odločitve mojega nadrejenega so enako poštene do vsakega policista. 3) Nadrejeni upošteva moje potrebe, ko sprejema odločitve glede mojega dela. 4) Odločitve mojega nadrejenega vedno temeljijo na dejstvih, ne na osebnih predsodkih. 5) Nadrejeni me obravnava s spoštovanjem in dostojanstvom. 6) V policiji me pošteno obravnavajo. 7) Moj

nadrejeni je včasih grob s policisti, ko jih poskuša pripraviti, da naredijo, kar hoče. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor 'postopkovna pravičnost nadrejenih' ($\alpha = 0,90$; $M = 3,08$; $SD = 0,74$).

Legitimnost policije – občani. Ta faktor vsebuje naslednje trditve: 1) Občani v lokalni skupnosti, v kateri delam, menijo, da policija dobro obvladuje protizakonito prodajo droge in uživanje droge. 2) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, menijo, da jih policija obravnava pravično. 3) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da policisti vedno upoštevajo zakone. 4) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da si policisti vzamejo čas za razlago odločitev. 5) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da so policisti do njih nepošteni. 6) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da policija dobro obvladuje kriminaliteto v zvezi z orožjem. 7) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da so policisti skorumpirani. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor 'legitimnost (občanov)' ($\alpha = 0,83$; $M = 3,15$; $SD = 0,65$).

Proorganizacijsko vedenje. Policiste smo spraševali, kako pogosto (od 1 – Nikoli do 4 – Trikrat ali več) so (v zadnjih 12-ih mesecih): 1) ... se prostovoljno javili za delo, ki ne spada v okvir njihovih nalog, da bi pomagali svoji policijski postaji. 2) ... pomagali nadrejenemu, čeprav jih za to ni prosil. 3) ... se posebej potrudili, da bi dobro opravili delo, in to bolj, kot je pričakovano. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor 'proorganizacijsko vedenje' ($\alpha = 0,71$; $M = 2,89$; $SD = 0,96$).

4.1.2 Spremenljivke (faktorji) – pravosodni policisti

Samozaznana legitimnost. Občutek lastne legitimnosti smo pri pravosodnih policistih merili s tremi trditvami: 1) Pooblastila, ki jih imam kot pravosodni policist, so moralno upravičena. 2) Prepričan sem, da obsojencem lahko podam dobre razloge, zakaj so moja pooblastila moralno ustrezna. 3) Prepričan sem, da imam dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditev smo nato izračunali faktor 'samozaznana legitimnost' ($\alpha = 0,75$; povprečna vrednost [M] = 4,14; standardni odklon [SD] = 0,78).

Odnosi s sodelavci. Odnose med policijskimi kolegi smo merili s štirimi trditvami: 1) Sodelavci se do mene obnašajo spoštljivo. 2) Sodelavci mi zaupajo. 3) Sodelavci me podpirajo. 4) Pri delu s sodelavci v Zavodu za prestajanje kazni zapora dobro sodelujem. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od

1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditvev smo nato izračunali faktor 'odnosi s sodelavci' ($\alpha = 0,82$; $M = 3,92$; $SD = 0,67$).

Postopkovna pravičnost nadrejenih. Postopkovno pravičnost smo merili s sedmimi trditvami: 1) Odločitve mojega nadrejenega so enako poštene do vsakega pravosodnega policista. 2) Nadrejeni me obravnava s spoštovanjem in dostojanstvom. 3) Nadrejeni mi navadno obrazloži svoje odločitve glede mojega dela. 4) Nadrejeni upošteva moje potrebe, ko sprejema odločitve glede mojega dela. 5) Odločitve mojega nadrejenega vedno temeljijo na dejstvih, ne na osebnih predhodkih. 6) V Zavodu za prestajanje kazni zapora me pošteno obravnavajo. 7) Moj nadrejeni je včasih grob s pravosodnimi policisti, ko jih poskuša pripraviti, da naredijo, kar hoče. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditvev smo nato izračunali faktor 'postopkovna pravičnost nadrejenih' ($\alpha = 0,92$; $M = 3,12$; $SD = 0,96$).

Legitimnost pravosodnih policistov – obsojenci smo merili z naslednjimi trditvami: 1) Večina obsojencev, s katerimi delam, meni, da jih pravosodni policist obravnava pravično. 2) Večina obsojencev, s katerimi delam, meni, da si pravosodni policisti vzamejo čas za razlago odločitev. 3) Večina obsojencev, s katerimi delam, meni, da pravosodni policisti vedno upoštevajo zakone. 4) Obsojenci, s katerimi delam, menijo, da smo pravosodni policisti ljudje, ki jim lahko zaupajo. 5) Večina obsojencev, s katerimi delam, meni, da so pravosodni policisti do njih nepošteni. 6) Večina obsojencev želi komunicirati s pravosodnimi policisti in jim zaupati težave. 7) Obsojenci, s katerimi delam, menijo, da svoje delo dobro opravljam in so z menoj zadovoljni. 8) Večina obsojencev, s katerimi delam meni, da je delo pravosodnega policista nepotrebno. 9) Večina obsojencev, s katerimi imam opravka, se do pravosodnih policistov vede spoštljivo. Trditve smo merili na Likertovi lestvici od 1 – Sploh se ne strinjam do 5 – Se popolnoma strinjam. Iz teh trditvev smo nato izračunali faktor 'legitimnost (zapornikov)' ($\alpha = 0,89$; $M = 3,49$; $SD = 0,73$).

Proorganizacijsko vedenje. Pravosodne policiste smo spraševali, kako pogosto (od 1 – Nikoli do 4 – Trikrat ali več) so (v zadnjih 12-ih mesecih): 1) ... se posebej potrudili, da bi dobro opravili delo, in to bolj, kot je pričakovano. 2) ... pomagali zaporniku, čeprav jih za to ni prosil. Iz teh trditvev smo nato izračunali faktor 'proorganizacijsko vedenje' ($\alpha = 0,69$; $M = 3,38$; $SD = 0,89$).

4.2 Zbiranje in obdelava podatkov

Podatke za študijo, ki jo predstavljamo v tem prispevku, smo zbrali na priložnostnih vzorcih 529 policistov iz osmih

regionalnih policijskih uprav (manjše, srednje in velike policijske postaje) in 101 pravosodnih policistov v slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora. Po predstavitvi namena študije in vprašalnika so respondenti prostovoljno izpolnili vprašalnike in jih vrnili anketarju. Zbrane vprašalnike smo vnesli v bazo podatkov in lestvice testirali s faktorsko analizo (metoda glavnih komponent). V nadaljnjo analizo smo vključili le faktorje z dovolj visokimi koeficienti zanesljivosti (Cronbachov koeficient alfa $> 0,60$).

V vzorcu policistov je bilo 20 % policistk, 22,6 % respondentov je bilo starih med 20 in 29 let, 50,7 % med 30 in 39 let in 26,8 % je bilo starih 40 let ali več. Od 1 do 5 let delovne dobe v policiji je imelo 18,6 % policistov, od 6 do 10 let 21,7 %, od 11 do 15 let 25,1 %, 16 let ali več pa 34,5 % policistov. Približno dve tretjini (73,1 %) ima dokončano srednješolsko izobrazbo, 12,6 % ima zaključeno poklicno srednjo šolo, 14,2 % pa univerzitetno izobrazbo.

V vzorcu pravosodnih policistov so bili sami moški, en pravosodni policist star manj kot 24 let, deset (9,9 %) 25 do 29 let, 21 pravosodnih policistov (20,8 %) je bilo starih 30 do 34 let, 22 (21,8 %) je bilo starih 35 do 39 let, 25 (24,8 %) 40 do 44 let in 22 (21,8 %) je bilo starih 45 let in več. Glede na delovno dobo, ki se nanaša na delo pravosodnega policista, je porazdelitev naslednja: dva (2,0 %) manj kot leto dni, 21 (20,8 %) od 1 do 5 let, 30 (29,7 %) od 6 do 10 let, 16 (15,8 %) od 11 do 15 let in 32 (31,7 %) 16 let ali več. Glede izobrazbe ima največ pravosodnih policistov zaključeno srednjo šolo (65,0 %), sledijo tisti z zaključeno višjo šolo (24,8 %), najmanj pa je takih z zaključenim visokošolskim strokovnim ali univerzitetnim študijem (9,9 %).

V nadaljevanju prispevka predstavljamo rezultate statističnih obdelav, v katerih smo najprej preverjali povezave med samozaznano legitimnostjo in drugimi spremenljivkami, nato pa smo v več poskusih (trije modeli) ugotavljali, kako samozaznana legitimnost (in druge spremenljivke) vpliva na proorganizacijsko vedenje v policiji in zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij.

5 Rezultati

Regresijska analiza v tabeli 1 predstavlja ugotovitve o učinku postopkovne pravičnosti nadrejenih, medosebnih odnosov s sodelavci in zaznavanja legitimnosti policistov oziroma pravosodnih policistov pri javnosti (občani, zaporniki) na samozaznana legitimnost pri policistih in pravosodnih policistih. Pri policistih in tudi pri pravosodnih policistih so vsi trije vplivi statistično značilni (pri policistih vsi pri $p < 0,001$; pri pravosodnih policistih pri $p < 0,01$ in $p < 0,05$).

Natančneje povedano, pri policistih so pravična obravnava v postopkih nadrejenega in dobri medosebni odnosi s sodelavci povezani s povečanim prepričanjem v samozaznano legitimnost. Prav tako je pri policistih, ki verjamejo, da jih javnost dojema kot legitimne, opažena večja verjetnost, da dojemajo svoja pooblastila kot legitimna. Kot kažejo vrednosti standardiziranih koeficientov (β), predstavljajo med temi tremi spremenljivkami največji dejavnik medosebni odnosi s sodelavci ($\beta = 0,26$). Pri pravosodnih policistih so ugotovitve nekoliko drugačne. Dobri medosebni odnosi s sodelavci ($\beta = 0,27$) in prepričanje, da obsojenci pravosodne policiste dojemajo kot legitimne ($\beta = 0,28$), vplivajo na povečano prepričanje v samozaznano legitimnost pravosodnih policistov, medtem ko ima postopkovna pravičnost nadrejenih negativni vpliv na samozaznano legitimnost pravosodnih policistov ($\beta = -0,24$). Ugotavljamo, da glede vpliva na samozaznano legitimnost pri policistih ni razlik med spoloma, medtem ko ta dimenzija ni bila merjena pri pravosodnih policistih, kjer so bili respondenti samo moški.

Rezultati prav tako kažejo, da so policisti srednjih let in starejši policisti ter pravosodni policisti bolj nagnjeni k proorganizacijskemu vedenju kot mlajši policisti. Še več, policisti z višješolsko in univerzitetno izobrazbo so večkrat poročali o proorganizacijskem vedenju kot tisti z dokončano srednjo šolo. To za pravosodne policiste ne velja.

Model 2 je pokazal učinke postopkovne pravičnosti, medosebnih odnosov s sodelavci in dojetanja legitimnosti javnosti na proorganizacijsko vedenje pri policistih in pravosodnih policistih. Ugotovili smo, da so policisti, ki so imeli pozitivne medosebne odnose s sodelavci ($\beta = 0,17$; $p < 0,001$), bolj pogosto poročali o proorganizacijskem vedenju. Zaznava postopkovne pravičnosti nadrejenih je bila le šibko povezana s proorganizacijskim vedenjem ($\beta = 0,09$; $p < 0,1$), dojetanje legitimnosti javnosti pa ni imelo nobenega vpliva. Medtem ko so se starostne razlike, o katerih smo poročali v Modelu 1, zmanjšale, so se razlike v izobrazbi ohranile. Pri pravosodnih policistih se pokaže šibek vpliv odnosov med sodelavci in

Tabela 1: Regresijska analiza – napovedovanje samozaznane legitimnosti – za policiste in pravosodne policiste

Ovisna spremenljivka: Samozaznana legitimnost	Policisti		Pravosodni policisti	
	(s.e.)	β	(s.e.)	β
<i>Starost</i>				
30–39 let			0,28	0,46*
40 let ali več			0,33	0,43*
<i>Leta v policiji/zavodu</i>				
6–10 let	0,07	-0,09 [†]		
Odnosi s sodelavci	0,03	0,26***	0,11	0,27*
Postopkovna pravičnost nadrejenih	0,03	0,21***	0,09	-0,24*
Legitimnost policistov (občani/zaporniki)	0,03	0,19***	0,11	0,28**
	<i>F</i>	16,88***		2,83**
	<i>R</i> ²	25,0 %		24,0 %

Prikazane so samo statistično značilne spremenljivke. [†] $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Preučevali smo tudi povezave vedenja policistov do njihovega proorganizacijskega vedenja. Rezultati regresijske analize za policiste in pravosodne policiste so predstavljeni v tabeli 2. Model 1 je preučeval vpliv samozaznane legitimnosti, pri čemer smo nadzirali starost, leta službe in spol. Ugotovili smo, da je pri policistih ($\beta = 0,16$; $p < 0,001$) in pri pravosodnih policistih ($\beta = 0,36$; $p < 0,001$) samozaznana legitimnost pozitivno povezana s proorganizacijskim vedenjem. To pomeni, da bolj, kot so policisti oziroma pravosodni policisti izrazili prepričanje v svojo legitimnost, večja verjetnost je bila, da bodo razvili proorganizacijsko vedenje.

zaznane legitimnosti obsojencev glede proorganizacijskega vedenja ($\beta = 0,2$; $p < 0,1$). Pokaže pa se tudi, da so pravosodni policisti srednjih let in starejši pravosodni policisti bolj nagnjeni k proorganizacijskemu vedenju kot mlajši pravosodni policisti.

Nazadnje smo v Modelu 3 hkrati ocenili vpliv samozaznane legitimnosti, postopkovne pravičnosti, medosebnih odnosov s sodelavci in dojetanja legitimnosti javnosti na proorganizacijsko vedenje pri policistih in pravosodnih policistih. Z izjemo medosebnih odnosov s sodelavci ($\beta = 0,15$; $p < 0,01$) ni nobeden

izmed teh dejavnikov pokazal povezave s proorganizacijskim vedenjem pri policistih. Z drugimi besedami, zdi se, da samozaznana legitimnost nima neodvisnega vpliva na verjetnost, da bodo policisti razvili proorganizacijsko vedenje. Pri pravosodnih policistih pa se pokaže, da ima samozaznana legitimnost neposredni vpliv na proorganizacijsko vedenje ($\beta = 0,31$; $p < 0,01$). Stopnja pridobljene izobrazbe policistov še vedno predvideva organizacijsko lojalnost. V nasprotju z rezultati, ki so navedeni v Modelu 2, je bila razlika med mlajšimi in starejšimi policisti večja pri Modelu 3. Pri pravosodnih policistih pa se izkaže, da izobrazba v nobenem modelu ne vpliva na proorganizacijsko vedenje. Ugotovitve kažejo, da so starejši pravosodni policisti bolj nagnjeni k proorganizacijskemu vedenju.

Iz rezultatov raziskave izhajata dve glavni ugotovitvi. Prvič, ugotovili smo, da samozaznana legitimnost vpliva na kakovost interakcij, ki jih imajo policisti s svojimi nadrejenimi in sodelavci, ter na njihovo predstavo o tem, kako jih dojema javnost. Ugotovili smo tudi, da imajo pri policistih odnosi s sodelavci največji vpliv na samozaznano legitimnost, sledila sta jim postopkovna pravičnost nadrejenih in dojemanje legitimnosti policije v javnosti. To velja tudi za pravosodne policiste. Pri tem ugotavljamo, da ima na pojmovanje samozaznane legitimnosti pri pravosodnih policistih najmočnejši vpliv zaznava odnosa zapornikov do pravosodnih policistov, sledi odnos s sodelavci, nazadnje pa še postopkovna pravičnost nadrejenih, ki ima negativni vpliv. Te razlike so posledica

Tabela 2: Regresijska analiza – napovedovanje proorganizacijskega vedenja – za policiste in pravosodne policiste

Odvisna spremenljivka: Proorganizacijsko vedenje	Policisti						Pravosodni policisti					
	Model 1		Model 2		Model 3		Model 1		Model 2		Model 3	
	(s.e.)	β	(s.e.)	β	(s.e.)	β	(s.e.)	β	(s.e.)	β	(s.e.)	β
<i>Starost</i>												
30–39 let	0,12	0,13*	0,12	0,12	0,12	0,12	0,32	0,28	0,33	0,44*	0,33	0,29
40 let ali več	0,16	0,15*	0,16	0,24†	0,16	0,15*	0,37	0,45*	0,38	0,57*	0,38	0,43*
<i>Leta v policiji/zavodu</i>												
6–10 let	0,13	0,10†	0,13	0,10†	0,13	0,11†	0,25	-0,37**	0,26	-0,42**	0,25	-0,40**
11–15 let	0,15	0,12†	0,15	0,12†	0,15	0,13†	0,30	-0,12	0,31	-0,12	0,30	-0,11
16 let ali več	0,16	0,13†	0,15	0,13†	0,15	0,12	0,31	-0,28†	0,32	-0,35*	0,31	-0,31†
<i>Izobrazba</i>												
Višja	0,13	0,16***	0,13	0,16***	0,13	0,16***	0,20	0,08	0,21	0,07	0,20	0,08
Univerzitetna	0,12	0,19***	0,12	0,18***	0,12	0,17***	0,28	0,01	0,30	0,03	0,29	0,01
Samozaznana legitimnost	0,08	0,16***	-	-	0,09	0,08	0,11	0,36***	-	-	0,12	0,31**
Postopkovna pravičnost nadrejenih	-	-	0,05	0,09†	0,05	0,08	-	-	0,10	-0,09	0,10	-0,01
Odnosi s sodelavci	-	-	0,07	0,17***	0,07	0,15**	-	-	0,13	0,20†	0,12	0,12
Legitimnost policistov (občani/zaporniki)	-	-	0,07	-0,02	0,07	-0,03	-	-	0,13	0,20†	0,13	0,11
	<i>F</i> 9,22***		8,87***		8,38***		3,695**		2,181*		2,944**	
	<i>R</i> ² 14,4 %		16,6 %		17,0 %		24,3 %		19,5 %		26,7 %	

Prikazane so samo statistično značilne spremenljivke. † $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

6 Razprava

Namen tega prispevka je bil preveriti povezanost dejavnikov s samozaznano legitimnostjo policistov in pravosodnih policistov ter vpliv samozaznane legitimnosti pri predvidevanju proorganizacijskega vedenja v policiji in zaporih.

narave dela in poklicne kulture dveh različnih skupin družbenih nadzorovalcev – policisti so pri vsakodnevem delu bolj v stiku s svojimi predstojniki in od njih dobijo več konkretnih navodil, zato jih pojmujejo kot pomemben dejavnik samozaznane legitimnosti. Glede tega je pomembno tudi to, koga policisti in pravosodni policisti pojmujejo kot nadrejene.

Rezultate pri pravosodnih policistih je možno razumeti tudi tako, da razumejo postopkovno pravičnost svojih nadrejenih kot njihovo slabost. Relacija pri policistih je bolj preprosta. Policisti glede na rezultate študije ocenjujejo, da dobri vodje vplivajo na njihovo prepričanje o svoji legitimnosti. To potrjuje domnevo o tem, da je vloga vodij pri odnosih v policijski organizaciji zelo pomembna in daje strokovni in moralni kompas podrejenim policistom, česar pa rezultati za pravosodne policiste ne potrjujejo.

Podrobnosti glede postopkovne pravičnosti nadrejenih kažejo, da 72,8 % nadrejenih policistom obrazloži svoje odločitve, medtem ko je ta odstotek pri pravosodnih policistih precej nižji (64,8 %). Zaznava o poštenosti odločitev nadrejenih so prav tako zanimive, saj 43,2 % policistov in 45,5 % pravosodnih policistov navaja, da so njihovi nadrejeni enako poštenu/pravični do vsakega podrejenega. Prepričanje, da je policist ali pravosodni policist pošteno obravnavan v instituciji kot celoti, je dokaj zaskrbljujoče, saj le 45,3 % policistov in 63,2 % pravosodnih policistov meni, da so v njihovi instituciji (policija ali zavod) obravnavani s spoštovanjem. O odločitvah nadrejenih, ki ne temeljijo na dejstvih, ampak na njihovih predsodkih, pri policistih poroča 54,7 % in v zavodih za prestajanje kazni zapora 52,6 % respondentov. Občasna grobost nadrejenega pri tem, ko poskuša podrejene prepričati, da nekaj naredijo, je v vzorcu policistov navedena v 76,9 % in v vzorcu pravosodnih policistov v 67,1 % primerov. Dobri odnosi med sodelavci na isti ravni ali enoti se kažejo v zelo visokem odstotku – pri najslabše ocenjeni trditvi znaša pri policistih 93,4 % in 82,3 % pri pravosodnih policistih. To kaže na dobre odnose (in solidarnost) med sodelavci, ki opravljajo družbenonadzorstvene naloge. Zaznava ustreznega odnosa javnosti (občani in obsojenci) do policistov in pravosodnih policistov je pri policistih nekoliko boljša kot pri pravosodnih policistih (policisti več kot 80 % in pravosodni policisti nekoliko več kot 70 %).

Drugič, ugotovili smo, da samozaznana legitimnost kaže na usmerjenost k razvoju proorganizacijskega vedenja policistov, poleg tega pa je vpliv odvisen tudi od kakovosti medosebnih odnosov policistov s sodelavci. Te ugotovitve podpirajo izsledke raziskave, ki jo je izvedel Phibbs (2011). Ugotovil je, da kakovost notranje komunikacije in dobri medosebni odnosi pripomorejo k temu, da se zaposleni navežejo na organizacijo in delujejo kot spodbuda za učinkovito delovanje in pripravljenost opravljanja svojih nalog. Pri pravosodnih policistih se pokaže, da ima občutek samozaznane legitimnosti neodvisen oz. bolj neposreden vpliv na proorganizacijsko vedenje. Posebej pa bi bilo treba raziskati tudi relacije med postopkovno pravičnostjo nadrejenih in samozaznano legitimnostjo pravosodnih policistov, saj smo pri njih ugotovili obratni učinek postopkovne pravičnosti nadrejenih na samozaznano legitimnost pravosodnih policistov.

Zavedamo se tudi pomanjkljivosti preučevanih modelov, v katere bi bilo možno vključiti več spremenljivk in ga dopolniti s kakovostnejšim raziskovanjem, vendar je to priložnost za nadaljevanje raziskovanja na tem področju. Vsekakor pa so ugotovitve izziv za vodstvo policije in zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij ter premislek o izboljšavah na področju vodenja institucij formalnega družbenega nadzorstva. Rezultati kažejo na notranje institucionalno delitev na *nas in njih* (policisti – nadrejeni in pravosodni policisti – nadrejeni). Vloga nadrejenih je zelo pomembna, oni določajo moralni in strokovni kompas institucije, poleg tega pa dobri odnosi med sodelavci lahko zmanjšujejo negativni učinek zaznav postopkovne nepravilnosti nadrejenih z močnejšim povezovanjem in krepitvijo sodelovanja med sodelavci. To je na eni strani dobro, na drugi strani pa lahko vodi v krepitev poklicne odklonske subkulture. Prepričanja o tem, kako javnost zaznava legitimnost policistov in pravosodnih policistov, pri policistih ne vplivajo na proorganizacijsko vedenje. Pri pravosodnih policistih, ki se dnevno srečujejo z istimi obsojenci, ima ta dejavnik večji pomen, saj pravosodni policisti in obsojenci skupaj preživijo več časa kot policisti s svojimi strankami in ljudmi v skupnostih.

Literatura

1. Barbalet, J. (2001). *Emotions, social theory and social structure: A macrosociological approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Barker, R. (2001). *Legitimizing identities: The self-presentation of rulers and subjects*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Bottoms, A. E. (2002). Morality, crime, compliance and public policy. V A. E. Bottoms in M. Tonry (ur.), *Ideology, crime and criminal justice: A symposium in honour of Sir Leon Radzinowicz* (str. 15–60). Cullompton: Willan.
4. Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: A dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 119–170.
5. Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2013). Voice within: Powerholders' perspectives on authority and legitimacy. V J. Tankebe in A. Liebling (ur.), *Legitimacy and criminal justice: An international exploration* (str. 60–82). Oxford: Oxford University Press.
6. Bradford, B., Quinton, P., Myhill, A. in Porter, G. (2014). Why do 'the law' comply? Procedural justice, group identification and officer motivation in police organizations. *European Journal of Criminology*, 11(1), 110–131.
7. Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
8. Frow, J. (2000). Economies of value. V J. L. Machor in P. Goldstein (ur.), *Reception study: From literary theory to cultural studies* (str. 294–318). London: Routledge.
9. Hagan, J. in McCarthy, B. (1997). *Mean streets: Youth crime and homelessness*. New York: Cambridge University Press.
10. Jackson, J., Bradford, B., Stanko, E. A. in Hohl, K. (2012). *Just authority? Trust in the police in England and Wales*. Oxford: Routledge.

11. Kohan, A. in Mazmanian, D. (2003). Police work, burnout, and pro-organizational behavior: A consideration of daily work experiences. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5), 559–583.
12. Kronman, A. (1983). *Max Weber*. London: Edward Arnold Publishers.
13. Liebling, A., Price, D. in Shefer, G. (2011). *The prison officer* (2nd ed.). Cullompton: Willan Publishing.
14. Loader, I. in Walker, N. (2001). Policing as a public good: Reconstituting the connections between policing and the state. *Theoretical Criminology*, 5(1), 9–35.
15. Lobnikar, B. (2013). Soodvisnost viktimiziranosti in nasilja na delovnem mestu: primer policijske organizacije. V G. Meško et al. (ur.), *Jubilejni zbornik znanstvenih razprav: 40 let študija na področju varnosti in 10 let Fakultete za varnostne vede* (str. 275–308). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
16. McCarthy, B., Hagan, J. in Martin, M. J. (2002). In and out of harm's way: Violent victimization and the social capital of fictive street families. *Criminology*, 40(4), 831–866.
17. Moorman, R. H., Niehoff, B. P. in Organ, D. W. (1993). Treating employees fairly and organizational citizenship behavior: Sorting the effects of job satisfaction, organizational commitment, and procedural justice. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 6(3), 209–225.
18. Muir, W. K. (1977). *Police: Streetcorner politicians*. Chicago: University of Chicago Press.
19. Murphy, K. in Cherney, A. (2012). Understanding cooperation with police in a diverse society. *British Journal of Criminology*, 52(1), 181–201.
20. Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Lexington: Lexington Books.
21. Papachristos, A. V., Meares, T. L. in Fagan, J. (2012). Why do criminals obey the law? The influence of legitimacy and social networks on active gun offenders. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(2), 397–440.
22. Pibbs, M. W. (2011). Analyzing organizational performance from the bottom up. *FBI Law Enforcement Bulletin*. Pridobljeno na <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/law-enforcement-bulletin/december-2011/analyzing-organizational-performance>
23. Piquero, A., Fagan, J., Mulvey, E., Steinberg, L. in Odgers, C. (2005). Developmental trajectories of legal socialization among serious adolescent offenders. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 96(1), 267–298.
24. Punch, M. (2000). Police corruption and its prevention. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 8(3), 301–324.
25. Reising, M. D. in Meško, G. (2009). Procedural justice, legitimacy, and prisoner misconduct. *Psychology, Crime, and Law*, 15(1), 37–54.
26. Reising, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2012). Procedural justice, police legitimacy, and public cooperation with the police among young Slovene adults. *Varstvoslovje*, 14(2), 147–164.
27. Sternberger, D. (1968). Legitimacy. V D. L. Sills (ur.), *The international encyclopaedia of the social sciences* (str. 244–248). New York: Free Press.
28. Sunshine, J. in Tyler, T. (2003). The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & Society Review*, 37(3), 513–348.
29. Tankebe, J. (2013). Viewing things differently: The dimensions of public perceptions of police legitimacy. *Criminology*, 51(1), 103–135.
30. Tankebe, J. (2014). Police self-legitimacy. V G. Bruinsma in D. Weisburd (ur.), *Encyclopaedia of Criminology and Criminal Justice* (str. 3735–3742). New York: Springer.
31. Tankebe, J. (v tisku). Rightful authority: Exploring the structure of police self-legitimacy. V A. Liebling, J. Shapland in J. Tankebe (ur.), *Crime, justice and social order: Essays in honour of A. E. Bottoms*. Oxford: Oxford University Press.
32. Tankebe, J. in Meško, G. (v tisku). Police self-legitimacy, use of force and pro-organizational behavior in Slovenia. V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives*. New York: Springer.
33. Tyler, T. (1990). *Why people obey the law*. Yale: Yale University Press.
34. Tyler, T. (2011). Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 254–266.
35. Tyler, T. in Blader, S. (2000). *Cooperation in groups: Procedural justice, social identity, and behavioral engagement*. Philadelphia: Psychology Press.
36. Tyler, T., Callahan, P. in Frost, J. (2007). Armed, and dangerous(?): Motivating rule adherence among agents of social control. *Law & Society Review*, 41(2), 457–492.

Self-legitimacy of Police and Prison Officers in Slovenia: Perspectives on Procedural Justice of Supervisors, Relations with Colleagues, and Perceived Legitimacy of the Police in the Public

Gorazd Meško, Ph.D., Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

Justice Tankebe, Ph.D., Lecturer in Criminology, Institute of Criminology, University of Cambridge, UK. E-mail: jt340@cam.ac.uk

Barbara Čuvan, M.A., Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: barbara.cuvan@fvv.uni-mb.si

Jerneja Šifrer, M.Sc., Assistant in Statistics and Research Methods, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: jerneja.sifrer@fvv.uni-mb.si

This paper presents a study on self-legitimacy of police and prison officers conducted in 2013 and 2014 on a sample of 529 police officers and 101 prison officers in Slovenia. We studied demographic variables, procedural justice of supervisors, relations with colleagues, and the public's beliefs on police legitimacy, all of which bear impact on self-legitimacy of both professional groups. We found out that self-legitimacy is positively correlated to relations with colleagues, procedural justice of their supervisors, and the public's perception (citizens and prisoners). Further, self-legitimacy is stronger in older respondents with more years of service and a higher level of education. The second part of the analysis focuses on the impact of self-legitimacy and other variables on pro-organizational behavior of police and prison officers, showing that self-legitimacy affects pro-organizational behavior of both professional groups. In the police, pro-organizational behavior depends on relations with colleagues and procedural justice of supervisors, while in prison officers, the beliefs on self-legitimacy by prisoners affect pro-organizational behavior. Police officers' beliefs on whether or not the public perceives them as legitimate does not affect their pro-organizational behavior, while in prison officers this dimension negatively correlates with procedural justice of supervisors.

Keywords: self-legitimacy, procedural justice, pro-organizational behavior, police officers, prison officers, Slovenia

UDC: 343.2.01(497.4)